

КІЛЬКІСНИЙ ТА ЯКІСНИЙ СКЛАД ШИРОКОВЖИВАНИХ ЧОЛОВІЧИХ ІМЕН У МІСТІ ХМЕЛЬНИЦЬКОМУ ПРОТЯГОМ 1905-2005 РОКІВ

Оксана ГОРОБЕЦЬ (Тернопіль, Україна)

У роботі розглядається кількісний та якісний склад широкоживаних чоловічих особових імен міста Хмельницького протягом 1905-2005 років: стрижень стабільних імен, зміни в наборі широкоживаних чоловічих імен, темпи оновлення, збереження класичних і поява нових імен, частотність вживання протягом одинадцяти зрізів.

The qualitative and quantitative characteristics of the corpus of widely spread men's personal names used in the city of Khmelnytsky during 1905-2005 are analyzed. These characteristics include the nucleus of stable names, changes in the widely used men's names, preservation of classical names and appearance of new ones, frequency of their occurrence during 11 time periods.

Власні найменування людей як типові номінативні одиниці сьогодні цікавлять багатьох науковців. Дослідження складу й динаміки імен протягом значного часового проміжку здійснювалось на антропонімійному матеріалі окремих регіонів України: Буковини (Л.В. Кракалія), Лемківщини (С.Є. Панцьо), Одещини (Ю.О. Карпенко, О.Ю. Касім, Л.П. Зайчикова, С.Л. Брайченко), Волині (І.М. Скорук). Закарпаття (П.П. Чучка), Тернопілля (Н.О. Свистун), Донеччини (Г.В. Кравченко) тощо.

Іменник м. Хмельницького (колишнього Проскурова) як одного з історичних і культурних регіонів України, ще не був предметом глибокого наукового дослідження. Відсутність всебічного вивчення іменника цього регіону, яке б ґрунтувалося на аналізі відповідного історичного та сучасного матеріалу й виявляло динаміку розвитку системи іменування, зумовлює актуальність обраної теми. **Наша мета** – виявити усі широкоживані чоловічі особові імена міста Хмельницького, які зафіксовані у документах. **Завданням** роботи є проаналізувати у кількісному та якісному плані широкоживані чоловічі ім'яжитки.

Матеріал для характеристики особових імен міста Хмельницького почерпнуто із таких джерел: метричні книги про народжених (1905, 1915рр.) церкви Різдва Пресвятої Богородиці м. Проскурова та Проскурівської римо-католицької приходської церкви, книги запису народжених (1925, 1935, 1945, 1955, 1965, 1975, 1985, 1995, 2005 рр.) з архіву відділу реєстрації актів цивільного стану Хмельницького міського управління юстиції.

У роботі залучено методика хронологічних зрізів та кількісно-якісний метод, запроваджені ще В.Д. Бондалетовим [1]. Для визначення широкоживаних імен число носіїв кожного року (зрізу) ділиться на кількість імен. Одержане число, заокруглене до цілого, є середнім коефіцієнтом однойменності (СКО). Імена з кількістю носіїв, що дорівнює СКО і вище нього – широкоживані (не враховуємо перший десяток).

У групі широкоживаних чоловічих імен протягом 1905-2005 років побувало 45 антропонімів. Зауважимо, що виокремлюємо також широкоживані імена 1905 і 1915 років (для виділення широкоживаних імен цих років беремо і польський, і український іменник).

Таблиця 1. Широкоживані чоловічі імена

№ з / п	Ім'я	Зріз, рік										
		I, 1905	II, 1915	III, 1925	IV, 1935	V, 1945	VI, 1955	VII, 1965	VIII, 1975	IX, 1985	X, 1995	XI, 2005
1	Альберт	-	-	н/у	3	-	-	-	н/у	-	н/у	-
2	Анатолій	-	н/у	ч/д	ч/д	ч/д	ч/д	ч/д	31	м	м	м
3	Антон	4	н/у	-	-	н/у	-	-	-	м	24	18
4	Аргур	-	-	-	н/у	н/у	-	н/у	н/у	м	м	16
5	Богдан	-	-	-	-	-	-	-	м	30	ч/д	ч/д
6	Болеслав	ч/д	4	н/у	-	-	н/у	-	-	-	-	-
7	Борис	н/у	ч/д	ч/д	ч/д	8	м	м	н/у	м	м	н/у
8	Броніслав	4	ч/д	-	-	-	н/у	-	н/у	-	-	-
9	Вадим	-	н/у	н/у	-	н/у	н/у	м	41	ч/д	ч/д	29

10	Валентин	-	-	-	ч/д	ч/д	м	16	м	м	17	м
11	Валерій	-	-	-	-	ч/д	ч/д	ч/д	33	м	м	м
12	Василь	н/у	3	ч/д	ч/д	7	12	м	м	м	м	н/у
13	Віктор	н/у	н/у	ч/д	ч/д	ч/д	ч/д	ч/д	50	44	17	м
14	Віталій	-	-	н/у	ч/д	м	ч/д	м	ч/д	ч/д	ч/д	30
15	Вітольд	-	н/у	3	н/у	-	-	-	-	-	-	-
16	Владислав	н/у	4	3	3	н/у	-	н/у	м	м	ч/д	ч/д
17	Володимир	ч/д	ч/д	ч/д	ч/д	ч/д	ч/д	ч/д	ч/д	ч/д	36	37
18	В'ячеслав	-	н/у	-	-	8	м	м	31	м	м	м
19	Геннадій	-	-	-	3	м	м	м	м	м	н/у	н/у
20	Григорій, Григор	4	-	н/у	ч/д	н/у	м	н/у	н/у	н/у	н/у	-
21	Данило	-	-	-	-	-	-	-	-	н/у	н/у	50
22	Денис, Діонісій	-	н/у	-	-	-	-	-	м	59	ч/д	ч/д
23	Едмунд	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
24	Євгеній	н/у	-	3	ч/д	8	м	м	м	34	20	20
25	Ігор	-	-	н/у	ч/д	н/у	ч/д	ч/д	ч/д	ч/д	27	м
26	Ілля	н/у	-	н/у	-	-	н/у	-	н/у	н/у	17	ч/д
27	Іоанн, Іван	ч/д	ч/д	ч/д	3	н/у	н/у	-	м	м	26	46
28	Іосиф, Йосип	3	3	н/у	н/у	-	н/у	н/у	-	н/у	-	-
29	Казимир	н/у	н/у	3	-	н/у	-	н/у	-	-	-	-
30	Кирило	-	-	-	-	-	-	-	-	н/у	м	29
31	Костянтин	н/у	н/у	н/у	н/у	н/у	н/у	м	28	м	м	м
32	Мечислав	н/у	н/у	3	н/у	н/у	-	-	-	-	-	-
33	Микита	-	-	-	-	-	-	-	-	н/у	м	27
34	Микола	ч/д	ч/д	ч/д	ч/д	ч/д	ч/д	м	34	42	19	м
35	Михайло	ч/д	ч/д	ч/д	ч/д	ч/д	м	м	м	м	17	23
36	Олег	-	-	н/у	-	ч/д	м	ч/д	ч/д	ч/д	30	17
37	Олександр	3	ч/д	ч/д	ч/д	ч/д	ч/д	ч/д	ч/д	ч/д	ч/д	ч/д
38	Олексій, Олекса	н/у	н/у	3	н/у	н/у	м	м	ч/д	ч/д	34	21
39	Павло	3	-	н/у	ч/д	н/у	м	м	28	38	28	30
40	Петро	ч/д	4	ч/д	ч/д	-	м	м	м	м	-	н/у
41	Роман	-	-	-	-	-	-	н/у	м	м	ч/д	28
42	Сергій	-	н/у	ч/д	ч/д	ч/д	ч/д	ч/д	ч/д	ч/д	ч/д	16
43	Сигізмунд	3	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-
44	Юрій	-	-	ч/д	н/у	ч/д	ч/д	ч/д	ч/д	ч/д	30	18
45	Ярослав	-	-	-	-	-	н/у	н/у	м	м	ч/д	46

ч/д – імена, які перебували у частотному десятку

м – маловживані імена

н/у – найменш уживані імена

*у таблиці позначено кількість носіїв широковживаних імен

У 1905 р. було зареєстровано 66 новонароджених хлопців-українців, для найменування яких було використано 26 імен. Водночас зафіксовано 34 імені, котрі обслуговують 73 хлопчика-поляка. Загалом широковживаними іменами цього року стали: *Александръ (3), Альбинъ (3), Антонъ (4), Григорій (4), Іосифъ (3), Павелъ (3), Сигізмундъ (3), Франць (3)*.

У 1915 році для найменування 55 хлопчиків-українців використано 30 імен, а для ім'янаречення хлопчиків-поляків використано 39 імен. Широковживаними у цей період можна вважати такі оніми: *Болеслав, Василь, Владислав, Йосиф, Петро, Сигізмунд, Франц*.

Оскільки середній коефіцієнт однойменності у 1925 році становив 3, а кількість носіїв імен на останній позиції частотного десятка становила 4, то до групи ширококовживаних цього періоду відносимо тільки імена з кількістю носіїв, що дорівнює СКО, тобто таких онімів у III аналізованому зрізі трапилось 8 (включаючи варіанти – 10): *Вітольд,3; Владислав,1, Владіслав,2 (3); Євгеній,3; Едмунд,3; Казімір,3; Мечілав,1, Мечислав,2 (3); Олекса,3; Сигізмунд,3*. Носіями цих імен є 24 хлопчики, що становить 9,09% від усіх новонароджених чоловічої статі цього періоду. Деякі з цих імен, зокрема *Вітольд, Едмунд, Казімір, Сигізмунд*, більш характерні для називання хлопчиків-поляків, проте вони використовувались і для найменування новонароджених-українців.

У 1935 році виявлено 4 ширококовживаних імені. Їх носіями були 12 новонароджених, що становить 5,5% від усіх новонароджених хлопців цього зрізу: *Альберт,3; Владіслав,3; Генадій,3; Іван,3*. Бачимо, що у цьому році, як і в попередньому, середній коефіцієнт дуже низький (3), а тому імена, які ми відносимо до ширококовживаних, мають надто малу кількість носіїв, тобто, зазвичай, коли СКО більший, ці оніми б належали всього лиш до найменш уживаних антропонімів. Загалом група ширококовживаних імен порівняно із III зрізом зменшилась вдвоє (8 : 4), а спільним з попереднім періодом є щойно одне ім'я *Владислав*. Оніми *Альберт, Генадій, Іван* витіснили такі ім'явжитки як *Вітольд, Євгеній, Едмунд, Казімір, Мечислав, Олекса, Сигізмунд*. Вперше з'явилося в іменнику ім'я *Геннадій*, а ім'я *Іван* потрапило до цієї групи із першого десятка. Онім *Вітольд* знову потрапив у розряд найменш уживаних, а в наступному зрізі назавжди покинув іменник міста. Антропонім *Едмунд* взагалі трапляється тільки у цей період, тому ми його автоматично зараховуємо і до рідкісних імен. Онім *Казімір* ще у V і VII зрізах фіксуватиметься як найменш уживаний, а в інших зрізах взагалі не матиме носіїв. Слов'янське ім'я *Мечислав* опустилось до розряду найменш уживаних, де перебуватиме два десятиліття, а згодом вийде з ужитку. А онім *Сигізмунд* уже з цього, IV зрізу, перестав фіксуватись. Покращило свої позиції ім'я *Євгеній*, яке піднялось до частотного десятка.

Набір ширококовживаних імен 1945 року порівняно з попереднім десятиліттям повністю оновився, хоч їх кількісний склад залишився сталим. Носіями цих 4 (з варіантами – 6) імен стали 30 хлопчиків: *Борис,8; Вячеслав,3, Вячеслав,2, Вячеслав,2 (7); Василь,7; Євгеній,8*, а, отже, це становить 9,6% від усіх 331 новонародженого хлопчика. Ці антропоніми назавжди витіснили із розряду ширококовживаних імена *Альберт* (у VIII та X зрізах перебувало серед найменш уживаних імен, а в інших зрізах взагалі не фіксувалось), *Владислав* (у VI зрізі не матиме носіїв, у V, VII зрізах перебуватиме у групі найменш уживаних імен, у VIII та IX зрізах – у групі маловживаних імен, звідки, оминувши ширококовживані імена, увірветься на четверту позицію частотного десятка), *Геннадій* (протягом наступних п'яти десятиліть фіксуватиметься як маловживане, а у двох останніх зрізах функціонуватиме як найменш уживане). Онім *Іван* знизив свої позиції і потрапив до найменш уживаних імен, де перебував два періоди, у VII зрізі не мав носіїв, у VIII та IX зрізах був у складі маловживаних, у X та XI зрізах знову досяг розряду ширококовживаних імен.

Антропонім *Борис* щойно єдиний раз фіксується серед ширококовживаних імен, втративши свої позиції в першому десятку, де перебувало три попередніх десятиліття. Згодом воно перейде до групи маловживаних та найменш уживаних імен. Відновлюються оніми *Василь* і *Євгеній*, що у двох та одному попередніх десятиліттях відповідно перебували у частотному десятку. Ім'я *В'ячеслав* вперше, але не востаннє, трапляється у групі ширококовживаних (у II зрізі функціонувало як найменш уживане, а у I, III, IV зрізах не мало фіксацій).

У 1955 році (VI зріз) до групи ширококовживаних потрапило щойно одне ім'я – *Василь*, яке мало дванадцять носіїв, а це становить 2,1% від усіх 571 новонароджених хлопчиків цього періоду. До групи маловживаних опустились оніми *Борис, В'ячеслав* та *Євгеній*.

Кількість ширококовживаних імен у 1965 році порівняно з попереднім періодом не змінилась (1 : 1), змінилось тільки саме ім'я (антропонім *Валентин* витіснив онім *Василь*). Носіями імені *Валентин* було 16 хлопчиків, що становить 2,4% від усіх 658 новонароджених

чоловічої статі цього періоду. Це ім'я вперше з'явилося у IV зрізі у складі частотного десятка, де перебувало і у V зрізі, у IV зрізі функціонувало як маловживане, звідки і піднялось до розряду широковживаних.

У 1975 році зафіксовано 7 широковживаних імен: *Анатолій,31; Вадим,41; Валерій,33; Виктор,50; Вячеслав,31; Константин,28; Николай,34; Павел,28*. Їх носіями виявились 276 осіб чоловічої статі, питома вага яких становить 17,39% від усіх 1587 новонароджених хлопчиків цього періоду. Широковживані імена цього зрізу витіснили в розряд маловживаних онім *Валентин*. Понизили свій статус, полишивши перший десяток, імена *Анатолій, Валерій, Віктор*. Активізувалися і покращили свої позиції, піднявшись із маловживаних, оніми *Вадим, Константин, Микола*. У цьому зрізі є і два відновлених імені: *В'ячеслав* (було широковживаним у V зрізі) і *Павло* (у I зрізі).

У 1985 році було використано щойно 6 широковживаних імен: *Богдан,30; Виктор,44; Денис,59; Евгений,34; Николай,42; Павел,38*. Ці імена використано для найменування 247 хлопців, питома вага яких становить 11,94% від усіх 2068 новонароджених цього періоду. Продовжують функціонувати у групі широковживаних оніми *Віктор, Микола, Павло*, збільшуючи або зменшуючи лише кількість носіїв (*Віктор* – з п'ятдесяти до сорока чотирьох, *Микола* – з тридцяти чотирьох до сорока двох, *Павло* – з двадцяти восьми до тридцяти восьми). Погіршили свій статус, потрапивши на три наступних десятиліття до когорти маловживаних імен, антропоніми *Анатолій, В'ячеслав, Костянтин*. Натомість ім'я *Вадим* у цьому зрізі покинуло групу широковживаних і набуло статусу найуживанішого. Онім *Богдан*, вперше потрапивши в іменник міста як маловживаний у попередньому періоді, поступово покращує свої позиції, функціонуючи у цьому зрізі серед широковживаних і маючи 30 носіїв, звідки і піднімається на два наступних десятиліття до першого десятку. Новим у групі широковживаних імен є онім *Денис*, який II зрізі, маючи давнішу форму – *Діонісій*, фіксується у числі найменш уживаних імен, а у I, III, IV, V, VI, VII зрізах не мав жодного носія, у VIII зрізі потрапляє одразу до маловживаних, а вже у X зрізі із розряду широковживаних підіймається до першого десятка.

У 1995 році в межах широковживаних функціонувало 14 імен (включаючи варіанти – 16): *Антон,24; Валентин,17; Віктор,17; Володимир,36; Євгеній,20; Евгений,1; Євген,5 (26); Іван,26; Ігор,27; Ілля,17; Микола,19; Михайло,17; Олег,30; Олексій,34; Павло,28; Юрій,30*. Носіями цих імен виявились 348 хлопчиків, що становить 24% від усіх 1446 новонароджених цього десятиліття. Кількісний склад широковживаних імен порівняно з попереднім періодом значно збільшився (6 : 14). Імена *Віктор, Євгеній, Микола, Павло* продовжують перебувати у колі широковживаних, зменшивши кількість носіїв (*Віктор* – з сорока чотирьох до сімнадцяти, *Євгеній* – з тридцяти чотирьох до двадцяти, *Микола* – з сорока двох до дев'ятнадцяти, *Павло* – з тридцяти восьми до двадцяти восьми). Оніми *Антон, Валентин, Володимир, Іван, Ігор, Ілля, Михайло, Олег, Олексій, Юрій* витіснили із широковживаних до першого десятку антропоніми *Богдан* та *Денис*. Антропоніми *Антон, Валентин* та *Олексій* повертають собі статус широковживаних. Новими серед широковживаних можна вважати імена *Володимир* (протягом попередніх дев'яти зрізів перебувало у складі найуживаніших, а у двох останніх десятиліттях функціонувало уже у колі широковживаних імен), *Ігор* (теж знизило активність і перейшло до широковживаних імен із найуживаніших), *Ілля* (у II, V і VII зрізах не мало носіїв, а в інших попередніх зрізах траплялось серед найменш уживаних імен), *Михайло* (перших п'ять десятиліть фіксувалося у складі частотного десятка, згодом чотири десятиліття поспіль функціонувало як маловживане, а у X та XI зрізах перебувало серед широковживаних імен), *Олег* (у I, II, IV зрізах не траплялось, у III зрізі фіксується як найменш уживане ім'я, у VI – як маловживане, а у V, VII, VIII та IX – як найуживаніше), *Юрій* (у I, II зрізах не траплялось, у IV зрізі фіксується як найменш уживане ім'я, а у III, V, VI, VII, VIII та IX – як найуживаніше).

У 2005 році було використано 18 широковживаних імен (включаючи варіанти – 31) для найменування 504 хлопців, що становить 33,8% від усіх 1490 новонароджених хлопчиків цього зрізу: *Антон,18, Антоній (19); Артур,16; Вадим,29; Віталій,30; Володимир,37; Данило,15, Даниїл,17, Даниїл,3, Данила, Даниїл,5, Даниїл,8, Даниїл,1 (50); Євгеній,11, Євген,9 (20); Іван,45, Іоанн,1 (46); Кіріїл,21, Кирил,6, Кирилл,1, Кирило,1 (29); Михайло,22, Михайл,1*

(23); *Нікіта*, 27; *Олег*, 17; *Олексій*, 21; *Павло*, 30, *Павел*, 2 (32); *Роман*, 28; *Сергій*, 16; *Юрій*, 18; *Ярослав*, 46. Порівнюючи з минулим десятиліттям кількість широковживаних імен збільшилась [14 : 18].

Стабільними залишаються такі дев'ять імен: *Антон* (кількість носіїв зменшилась з двадцяти чотирьох до вісімнадцяти), *Володимир* (кількість збільшилась на одного носія, 36 : 37), *Євгеній* (кількість носіїв не змінилась – 20), *Іван* (кількість носіїв збільшилась з двадцяти шести до сорока шести), *Михайло* (з сімнадцяти до двадцяти трьох), *Олег* (кількість носіїв зменшилась з тридцяти до сімнадцяти), *Олексій* (з тридцяти чотирьох до двадцяти одного), *Павло* (кількість носіїв збільшилась з двадцяти восьми до тридцяти), *Юрій* (кількість носіїв зменшилась з тридцяти до вісімнадцяти).

Знизили свою активність і перейшли у розряд маловживаних імена *Валентин*, *Віктор*, *Ігор*, *Микола*. Покращив свій статус, потрапивши до частотного десятка, онім *Ілля*. Ім'я *Вадим* після двох десятиліть перебування у першому десятку повертає собі звання широковживаного.

Поповнили групу широковживаних антропоніми *Артур* (у I, II, III, VI зрізах не фіксується, у IV, V, VII, VIII зрізах функціонує як найменш уживане ім'я, у IX та X зрізах перебувало у складі маловживаних), *Віталій* (у I та II зрізах немає носіїв, у III – трапляється серед найменш уживаних імен, у V та VII – серед маловживаних, у IV, VI, VIII, IX та X зрізах перебуває у першому десятку), *Данило* (у перших восьми зрізах не трапилось, а у IX та X зрізах фіксувався як найменш уживаний, звідки й стрімко перейшов до групи широковживаних імен, поступившись лише двома носіями останній позиції частотного десятка, пор. 50 : 52 відповідно), *Кирило* та *Микита* (у досліджуваних документах цього року фіксується лише як *Нікіта*) (вперше в іменнику міста з'явилися у IX зрізі у складі найменш уживаних, у X зрізі піднялись до маловживаних, а у останньому, XI зрізі, посіли місце у колі широковживаних імен), *Роман* та *Ярослав* (у двох попередніх зрізах функціонували у групі маловживаних, до якої потрапили із групи найменш уживаних імен, в якій перший (*Роман*) перебував одне десятиліття, а другий (*Ярослав*) – два), *Сергій* (у I зрізі не мав носіїв, у II перебував у складі найменш уживаних імен, а у наступних восьми десятиріччях фігурував у першому десятку, звідки і опустився до широковживаних імен).

Отже, розглянувши динаміку широковживаних чоловічих імен, зазначимо, що з усіх 45 онімів наскрізних (які б протягом аналізованого періоду функціонували в межах цієї групи) немає. Проте, у п'яти десятиліттях фіксуються антропоніми *Євгеній* та *Павло*, які можна назвати найстійкішими. У трьох періодах серед широковживаних перебували оніми *Василь*, *Віктор*, *Владислав*, *Іван*, *Микола*, *Олексій*, *Сигізмунд*. Двічі у цій групі трапляються імена *Вадим*, *Валентин*, *Володимир*, *В'ячеслав*, *Йосип*, *Михайло*, *Олег*, *Юрій*. Щойно один раз входили до складу широковживаних такі ім'явжитки: *Альберт*, *Анатолій*, *Артур*, *Богдан*, *Валерій*, *Віталій*, *Вітольд*, *Геннадій*, *Григорій*, *Данило*, *Денис*, *Едмунд*, *Ігор*, *Ілля*, *Казимир*, *Кирило*, *Костянтин*, *Мечислав*, *Микита*, *Олександр*, *Петро*, *Роман*, *Сергій*, *Ярослав*.

Із усіх широковживаних чоловічих імен 30 онімів у певний час піднімались до рівня найуживаніших: *Анатолій*, *Богдан*, *Болезлав*, *Борис*, *Броніслав*, *Вадим*, *Валентин*, *Валерій*, *Василь*, *Віктор*, *Віталій*, *Владислав*, *Володимир*, *Григорій*, *Денис*, *Євгеній*, *Ігор*, *Ілля*, *Іван*, *Микола*, *Михайло*, *Олег*, *Олександр*, *Олексій*, *Павло*, *Петро*, *Роман*, *Сергій*, *Юрій*, *Ярослав*; а 15 з них ніколи не перебували у частотному десятку: *Альберт*, *Антон*, *Артем*, *Артур*, *Богдан*, *Вітольд*, *В'ячеслав*, *Геннадій*, *Данило*, *Едмунд*, *Йосип*, *Казимир*, *Кирило*, *Костянтин*, *Мечислав*, *Микита*, *Сигізмунд*.

Серед усіх цих імен варто виділити й оніми *Антон* і *Павло*, які, хоча і протягом досліджуваного періоду змінювали свій ранг і групу функціонування, проте перебували у статусі широковживаних як на початку XX століття (1905 рік), так і на початку XXI століття (2005 рік).

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бондалетов В. Д. Динаміка личных имен в XX веке // Личные имена в прошлом, настоящем, будущем. – М., 1970 – С. 91-105.
2. Петровский Н. А. Словарь русских личных имен / Н. А. Петровский. – М. : Русский язык, 1980. – 384 с.
3. Свистун Н. О. Динаміка антропонімікону м. Тернополя у XIX – XX ст. : Рукопис на здобуття вченого ступеня кандидата філологічних наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Н.О. Свистун. – Тернопіль, 2006. – 249 с.

4. Скорук І. Д. Динаміка антропонімікону імен м. Луцька в XX столітті : Автореферат дисертації на здобуття вченого ступеня кандидата філологічних наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / І.Д. Скорук. – Київ, 1999.
5. Скрипник Л. Т. Власні імена людей: Словник – довідник / За ред. В. М. Русанівського. – 2-е вид., випр. і доп. / Л.Т. Скрипник, Н. П. Дзятківська. – К., Наукова думка, 1996. – 335 с.
6. Трійняк І. І. Словник українських імен / І. І. Трійняк. – К.: Довіра, 2005. – 509 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Оксана Горобець – аспірантка кафедри української мови Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Наукові інтереси: сучасна антропонімія.

ПРОБЛЕМИ МОРФОЛОГІЧНОЇ ПАРАДИГМАТИКИ ОЙКОНІМІВ ІМЕННИКОВОГО ТИПУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Лілія ДАШИНСЬКА (Кіровоград, Україна)

У статті досліджено основні проблеми морфологічної парадигматики ойконімів в українській літературній мові. Розглянуто особливості системи словозміни та труднощі при відмінюванні назв населених пунктів.

The article considers major problems of morphological paradigmatics of oikonyms in the Ukrainian literary language. The author analyzes the peculiarities of word change system and difficulties of oikonyms conjugation.

Морфологічна парадигматика ойконімів належить до актуальних питань сучасного мовознавства.

Особливості відмінювання назв населених пунктів досліджували Ю. Азарх, О. Безпояско, І. Вихованець, В. Горпинич, А. Залізняк, С. Ковтюх, І. Матвіяс, О. Суперанська та інші.

У сучасній лінгвістиці питання словозміни ойконімів, зокрема виділення парадигматичних класів, залишається до кінця не розв'язаним. Крім того, не з'ясовано є низка проблем, пов'язаних з іменниковими категоріями в галузі відмінювання ойконімів.

Мета публікації – з'ясувати основні проблеми морфологічної парадигматики назв населених пунктів у сучасній українській літературній мові. Реалізація мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) виявити труднощі при відмінюванні ойконімів іменникового типу; 2) розглянути проблемні питання в галузі словозміни назв населених пунктів: виокремлення повної чи неповної парадигми; вибір закінчення **-а (-я)** або **-у (-ю)** в Р. в. однини ойконімів чоловічого роду II відміни; розподіл досліджуваних топонімів на **-р** між твердою, м'якою, мішаною групами відмінювання; уживання нульового закінчення чи **-ів** у Р. в. назв населених пунктів *pluralia tantum*.

Граматичні особливості ойконімів полягають у тому, що ці іменники найчастіше не змінюються за числами, тобто вживаються тільки в однині або тільки в множині. В. Горпинич звертає увагу на те, що „у деяких синтаксичних позиціях власні назви можуть змінюватися за числами... Якщо за числами змінюються... назви географічних об'єктів, то іменник вказує не на множинну кількість власних назв (назва одна), а на множину об'єктів, які мають спільну назву: ...двадцять Іванівок” [6: 42]. Відповідно, 1) до групи *singularia tantum* належать: *Квасовиця* – Волинська обл., *Сулак* – Крим, *Просянка* – Харківська обл., *Зібин* – Житомирська обл., *Важне* – Одеська обл. та ін.; 2) назви *pluralia tantum*: *Чобіткі* – Черкаська обл., *Кілочки* – Полтавська обл., *Грабівці* – Тернопільська обл., *Мітківці* – Хмельницька обл., *Боєвичі* – Львівська обл. та ін.; 3) повною числовою парадигмою марковані ойконіми, що позначають кілька назв населених пунктів: *Млинок* – *Млинки* – Житомирська, Київська, Кіровоградська, Ровенська, Чернігівська обл.; *Котів* – *Котови* – Волинська, Ровенська, Тернопільська, Чернігівська обл.; *Гречанівка* – *Гречанівки* – Київська, Миколаївська, Полтавська, Черкаська обл.; *Вільхівчик* – *Вільхівчики* – Закарпатська, Тернопільська, Черкаська обл. та ін. (ІСОУ: 27, 58, 86, 118, 146, 147, 162, 163, 174, 182, 184, 185, 189, 208, 215).

На думку О. Безпояско, „актуалізація числової функції передбачає обов'язкове введення в контекст своєрідних кванторів-фіксаторів відповідного числового значення, ними можуть бути закінчення іменників, морфолого-синтаксичні засоби реалізації множинності, узгоджені з іменником, залежні від останнього означення і дієслова або його синтаксичні замітники у ролі присудка. При цьому актуалізація числової ознаки множинності вносить у семантику